

Inhoud

Inleiding 9

I MCLENNAN'S PURE SILK

McLennan's Pure Silk 14

Zijde uit China 38

Een Mongools sterfgeval 73

Meisje in brand 81

II GELD EN ANDERE MIDDELEN VAN BESTAAN

'V' 90

Geld 111

Vlees 160

Nicaragua 184

III VECHTEN OM TE LEVEN

Een avond in het stadion 214

Gebroken neuzen 222

Ik en Charlie Brown 229

De beren van Hans 249

Inleiding

De winter van 1998 was streng in Estland. Maandenlang lag er een dik pak sneeuw op de grond en op de takken, die bogen onder het gewicht. De sneeuwruimers maakten alleen maar sporen in het ijs.

Ik verhuisde naar Estland met mijn Nederlandse vrouw, zodat zij een boek kon schrijven. We kochten een groot houten huis dat in een leeg veld stond en werd omringd door grijze, kale naaldbomen. Vroeger had het als dorpsschool gefungeerd. Het was slecht geïsoleerd en de ijsskoude noordenwind kwam even makkelijk door de kieren en scheuren heen als water papier doordrenkt. We dronken royale hoeveelheden Moldavische brandewijn en Estlandse wodka, leefden op vette worstjes, aardappelen en kool, en ik at het ene stuk chocola na het andere – later las ik dat mensen die depressief zijn daarnaar hunkeren.

Elke ochtend kroop ik onder een dikke laag beddengoed van daan, trok een zware, lange jas aan over mijn ondergoed, zette een Russische legerbontmuts op mijn hoofd, met de flappen strak over mijn oren getrokken, en ploegde met kniehoge leren laarzen door de sneeuw naar de schuur aan de achterkant van het huis, om brandhout te halen voor onze twee enorme gietijzeren kachels.

Vervolgens bracht ik drie uur door met het aansteken en laten branden van de vuren, tot de vlammen waren veranderd in rood-gloeiende sintels. Pas dan kon ik de ventilatieroosters afsluiten, omdat ik wist dat het vuur niet meer zou roken en warm genoeg was om de stenen aan de binnenkant gloeiend heet en daarmee het huis warm te houden. 's Middags hakte ik hout en dronk ik alcohol.

Toen ik klaagde dat ik me verveelde, zei mijn vrouw dat ik iets moest gaan schrijven. ‘Je vertelt altijd verhalen, schrijf ze eens op.’

‘Maar ik kan niet spellen,’ antwoordde ik, ‘en ik heb nog nooit iets geschreven.’

‘Probeer het,’ zei ze.

En toen herinnerde ze me aan de zes brieven die ze van me had gekregen, en ik herinnerde háár aan de vier brieven die ik mijn moeder had geschreven. En zo schreef ik mijn eerste verhaal, en ik herschreef het, en toen nog een keer, en ik ging verder.

Ik was al jaren op reis en Estland was de eindbestemming. Ik vertrok op mijn drieëntwintigste samen met een vriend uit Australië, waar ik drieënhalf jaar een saaie baan had als kasbediende bij een bank. Ik bracht brood rond voor bakkers, werkte als barman en magazijnmeester, was profbokser (zij het geen goede) en plukte druiven in een wijngaard. Ik hoopte dat de reis ergens toe zou leiden, al wist ik niet precies tot wat. Het alternatief was een vaste betrekking, maar door mijn slechte schoolresultaten had ik geen opties. Mijn hele familie had in de mijnen gewerkt. De mijnen sloten echter een voor een en ik had nooit de ambitie gehad om mijnwerker te worden.

In Londen kochten we een busje en we reisden heel Europa rond, in het kielzog van talloze andere kolonisten die doelloos door de Oude Wereld hadden gezworven. Het plan was om na een halfjaar weer naar huis te gaan, maar ik kon niet terug. Ik bleef achter nadat mijn vriend was vertrokken en gaf toe aan elke opwelling waarmee ik mijn terugkeer naar Australië kon uitstellen.

Nadat ik tweeënhalf jaar op de bouwterreinen en in de pubs van Londen had gewerkt, verhuisde ik naar Seattle, waar ik als boomplanter en afwasser werkte. Ik maakte kantoren schoon. Ik liet een boot bouwen en roeide er met een vriend mee naar Alaska.

Daar vond ik werk op een zalmboot. Toen het seizoen was afgelopen keerde ik terug naar Australië, maar nooit met de bedoeling er te blijven. Ik was nog steeds zoekende, en bovendien

was er iets met me gebeurd: ik kon niet meer gelukkig zijn als ik langere tijd op één plek bleef.

Toen ik terugging naar Alaska kreeg ik werk aangeboden op een boot waarmee bij de Aleoeten op krab werd gevestigd. De weersomstandigheden waren zwaar, het was ijskoud, maar als dekknecht kon je 35 000 dollar in een seizoen verdienen. Precies wat ik nodig had. Mijn boot liep vast toen ik op weg was naar de noordelijke havenplaats Dutch Harbor, waar ik aan boord van de krabboot zou gaan, en ik liep het seizoen mis. Ik vond werk in de bouw, tot in januari alles stil kwam te liggen door de sneeuw en de kou, waarop ik naar Costa Rica vertrok.

Ik werd in de verleiding gebracht om naar het zuiden te reizen door een artikel in *National Geographic*. Ik las dat Costa Rica een democratie was, dat het geen leger had en dat de meisjes er beeldschoon waren. Ik zag er foto's van. In Nicaragua en El Salvador was er destijds oorlog, Honduras was een militaire dictatuur en Costa Rica was het paradijs.

Er was sprake van een ware goudkoorts, waar ik net als heel veel andere mensen door werd gegrepen. Meer dan twee jaar werkte ik in de rivieren. Soms kocht ik goud en verkocht ik het weer door, en ik wist mijn hoofd altijd net boven water te houden. In Costa Rica leerde ik mijn Nederlandse vrouw kennen, en om haar verhuisde ik met mijn laatste achthonderd dollar naar Nederland. Gelukkig was er in de jaren tachtig werk genoeg in de bouw in Amsterdam.

Later dat jaar gingen we naar Australië en reisden we langzaam het continent rond. Terwijl mijn vrouw schreef, vond ik een prima baan in de vleesverwerking in Broome, in het verre noordwesten van Australië. Het was verleidelijk om er te blijven, maar het was slechts de verleiding die vertrouwdheid gaf, en dat was niet genoeg om me er te houden.

Tijdens een tussenstop op de terugweg naar Amsterdam kocht ik zijde in China, en ik kwam tot de ontdekking dat ik een gouden greep had gedaan. Ik opende een winkel die bijzonder succesvol zou worden, McLennan's Pure Silk, en reisde twee keer per jaar

naar China en Thailand om nieuwe voorraden te kopen. Maar toen verkocht ik de zaak weer, omdat ik werd bevangen door de paniek die de meeste mannen op een bepaald moment in hun leven treft. Ik ging opnieuw op reis.

Vervolgens keerde ik terug naar Costa Rica, maar daar was te veel veranderd, zoals dat altijd het geval is als je ergens met oudere ogen naar kijkt, en ik belandde in Nicaragua. De oorlog was voorbij en er was sprake van een zekere vorm van democratie. Ik liet er een boot bouwen, viste een paar jaar, raakte betrokken bij het plaatselijke bokswereldje, en toen was het tijd voor Estland.

Mijn verhalen zijn waargebeurd. De meeste mensen die in het boek voorkomen zijn nog altijd vrienden, en ik zie hen regelmatig.

I

MCLENNAN'S PURE SILK

McLennan's Pure Silk

De marktkraam werd met een oud zeildoek beschermd tegen de zon, omdat die anders de voorraad zou verbleken en ruïneren. Rollen stof lagen in één grote, ongeordende stapel over elkaar heen. Naast de kraam stonden rieten manden met nog meer rollen. Het was een smal steegje, en de marktkramen, waar je allerlei spullen kon krijgen, stonden dicht op elkaar. Het was erg druk, zodat je je alleen geconcentreerd en behendig draaiend en kronkelend een weg door de mensenmassa kon banen.

De eigenaar hield de zijde met zijn linkerhand vast, rolde hem uit en gooide het uiteinde met een zwierige beweging over de snijtafel. De zachte, glanzende stof zweefde in een wolk van kleuren door de lucht voordat hij in een wirwar van tinten sierlijk omlaag viel. De man streek met beide benige handen, die vol aderen zaten, over de crêpe en maakte er een klein, ongelijkmatig heuveltje van, zodat het zonlicht op de holten, spleten en uitstulpingen viel en de zijde rijkelijk glansde en er op zijn mooist uitzag.

Wat mooi glad, dacht ik.

'Twee dollar per meter,' zei hij bars. 'Twee dollar per meter.'

'Is het echte zijde?'

'Silky, silky,' zei hij, terwijl hij de stof opnieuw omhooghield en toen zonder omhaal weer liet vallen. Er viel as van zijn sigaret in de explosie van glanzende pracht. De man had een hazelnootbruin gezicht vol haarplukjes, en over zijn wangen liepen diepe groeven. Hij miste een tand. Ik vond hem onaangenaam.

We waren op weg naar Australië, en Hongkong vormde een exotische tussenstop. Het was V's idee geweest om zijde te kopen. Het leek haar een goede handel. We zouden het materiaal

kopen in China en weer verkopen in Nederland. Ik had het in mijn hoofd gehaald naar Australië te verhuizen en daar te gaan werken, maar ik speelde het spel mee.

De man knikte telkens weer opnieuw naar de zijde, waardoor er steeds meer as op viel. ‘Silky, silky,’ herhaalde hij ongeduldig voordat hij met een hand over een vies geworden t-shirt veegde en zich tot een andere klant richtte.

Ik koos zes verschillende stukken, drie met een effen kleur en drie met de grote abstracte patronen waarvan ik had begrepen dat ze erg in waren. Alles bij elkaar zestig meter.

We stuurden de zijde naar V's zus in Nederland en vroegen haar of zij hem voor ons wilde verkopen. Drie maanden later, terwijl we in het woestijnstadje Broome waren, kregen we bericht dat de zijde nep was.

V keek niet op tegen de vreselijke afstanden, integendeel, ze genoot van het ruige, uitgestrekte land. Het was de cultuur waar ze absoluut niet tegen kon. Vanwege mijn vaardigheden, of beter gezegd het ontbreken daarvan, had ik haar meegenomen naar een afgelegen gat waar de scheiding tussen de geslachten nog altijd de norm was en waar vrouwen weinig vooruitzichten hadden. Culturele activiteiten waren er nauwelijks. Wat moest ze doen?

Tijdens de terugreis maakten we opnieuw een tussenstop in Hongkong, maar deze keer besloten we zijde in China zelf te kopen. We dachten dat ze daar geen reden zouden hebben ons te belazeren, want communisten werkten immers voor elkaar en niemand had belang bij winst die op allerlei manieren gedeeld moest worden.

Frank Govers kocht een zeestormgrijze en mintgroene crêpe de Chine. Eerst gooide hij de zijde met een flamboyante beweging over zijn schouder, om het volume te testen en om te zien hoe de stof viel. Hij bleef eindeloos lang staren in een passpiegel terwijl hij de compacte zijde heen en weer schoof, een stuk langs zijn lichaam hield en om zijn middel drapeerde en op het vloerkleed

liet vallen, waar de stof als vers gestort cement een bergje vormde.

Ik noemde de prijs en merkte dat hij de behoefte voelde om te onderhandelen, maar het was heel goedkoop. Gracius liep hij in de richting van een halfgeklede vrouw die zijn onverdeelde aandacht opeiste, en hij liet de betaling over aan zijn winkelmanager, een strenge vrouw die zo mager was als een lat en helemaal in het zwart gekleed ging.

‘Lieverd,’ hoorde ik hem berispelend zeggen toen ik de winkel verliet, ‘er zit een gat in je kous.’ En toen ik omkeek om nog een laatste keer te groeten, zag ik dat Frank een vinger in de scheur stak en ondeugend glimlachend naar de vrouw opkeek.

De handen van Max Heijmans trilden toen hij de zijde omhooghield. Hij legde de stof over de schetsen van gecoiffeerde vrouwen heen waarmee de vloer was bezaaid. Hij zocht een ontwerp dat de kleur en de stof goed uit liet komen. Ik vond de schetsen wel iets weg hebben van het soort kleding dat Dorothy McGuire droeg in de film *Three Coins in the Fountain* uit 1954.

‘Wat vind jij?’ vroeg hij als hij dacht dat hij er een had gevonden, maar ik had geen idee en kon alleen maar opgelaten mijn schouders ophalen. Hij liet zich niet ontmoedigen en legde weer een andere rol naast weer een andere schets en hurkte ernaast, terwijl hij zijn lange, fijne handen over de zijde liet glijden. Dan liep hij weer even terug naar zijn rommelige bureau om een paar slokjes verschaald bier te nemen.

Hij verschoof zijn donkere zonnebril, pakte een nieuw stuk zijde van me aan en boog opnieuw voorover naar de schetsen. Het verbaasde me hoe lenig hij was, want ik vermoedde dat hij tegen de zeventig liep. Hij was eenvoudig gekleed: een effen zwart t-shirt, een bruine ribfluwelen broek en tennisschoenen. Zijn vochtige grijze haar hing tot op zijn schouders.

‘Deze wil ik, engel, maar ik kan je pas volgende week betalen.’ De rest van mijn zijde verkocht ik door van de ene winkel naar de andere te gaan.

‘Frank Govers en Max Heijmans zijn de beroemdste couturiers van Nederland,’ zei mijn vrouw toen ik thuiskwam. ‘Max Heijmans was in de jaren zestig vermaard in Parijs.’

‘Hij noemt me engel.’

Mijn vrouw vertelde me wat dat betekende. ‘Zo noemt hij iedereen.’

‘Hij heeft me nog niet betaald,’ zei ik op klagerige toon.

Ik leende geld en ging weer naar China. Ik was van plan nog eens tweeduizend meter te kopen.

De zijde kwam druppelsgewijs binnen, met één doos tegelijk. Ik had de dozen aan verschillende kennissen en vrienden geadresseerd om de douane op het verkeerde been te zetten en om te voorkomen dat ik 17,5 procent btw en 10 procent invoerbelasting moest betalen. Ik vond beide percentages buitensporig hoog voor iemand die net een bedrijfje was begonnen. Trouwens, ik had me nog niet ingeschreven bij de Kamer van Koophandel.

Het bleek veel te omslachtig te zijn één voor één adressen af te gaan om zijde te verkopen, dus bedacht ik een ander plan. Terwijl ik wachtte tot de zijde arriveerde maakte ik een verrijdbare uitstalkast die als een oester geopend en gesloten kon worden. Om beter met de zijde te kunnen pronken, schilderde ik de vitrine van buiten wit en van binnen zwart. Vervolgens schreef ik een brief, die mijn vrouw in het Nederlands vertaalde.

De eerste doos arriveerde, en daarna kreeg ik een telefoontje van een vriend, die zei: ‘Ik heb hier een doos met zijde’, en toen nog één en nog één, en uiteindelijk de laatste. Ik had verwacht dat er iets fout zou gaan, maar ik moest voor het eerst schoorvoetend respect betuigen aan mijn grote tegenstander in de zijdehandel: het Chinese postkantoor.

Ik gaf Frank Govers de eerste keus, maar alleen omdat ik een paar keer bij Max Heijmans langs had moeten gaan voordat hij over de brug kwam.

‘Ik heb het geld over een paar dagen, engel.’

Max sprak soms Frans tegen me, soms losse woorden maar

vaker hele zinnen, en dat bracht me altijd in verwarring. Misschien wilde hij wel dat ik zijn hoogtijdagen had meegemaakt, toen heel Frankrijk hem met open armen verwelkomde; een tijd waarin hij shows verzorgde voor de grootste Parijse modehuizen. Maar ik was een mijnwerkerszoon, ik wist niks van zulke dingen.

Er stond steevast een glas warm bier op het bureau van Max en hij gaf me altijd een broze, trillende hand als ik arriveerde en vertrok. 'Adieu, engel,' zei hij dan, om zich vervolgens weer op de schetsen te richten waarmee de vloer bezaaid lag.

De andere twee Nederlandse modeontwerpers van naam kochten mijn zijde ook. Edgar Vos, die zich had gevestigd in de duurste winkelstraat van Amsterdam, was beleefd en zakelijk. Hij betaalde altijd contant en bleef een trouwe klant. Frans Molenaar, de jonge troonpretendent die werkte vanuit zijn herenhuis aan het Vondelpark, was gereserveerder, en ronduit afstandelijk als hij onder druk stond. Hij had echter oog voor kwaliteit, en nog belangrijker: voor koopjes.

'Het doet me genoegen u mee te delen dat onze nieuwe collectie is gearriveerd [...] met een grote verscheidenheid aan kleuren en patronen. Creëer avondkleding met de luxe van Dior en Lacroix door onze voortreffelijke collectie crêpe de Chine en crêpe satin te gebruiken. Steek de elegantie van Givenchy en Jean-Louis Scherrer naar de kroon met...' Enzovoort, enzovoort. En vervolgens schreef ik ons adres op en wanneer de verkoop plaats zou vinden: *Komend weekend, zaterdag en zondag*. Ik had hulp nodig bij het schrijven van de brief, want ik had wel eens van Dior en Lacroix gehoord maar geen idee wie Givenchy en Scherrer waren. Ik maakte vijfhonderd kopieën.

We woonden in een verbouwd pakhuis aan een van de Amsterdamse grachten. Zo nu en dan vonden we een driehonderd jaar oude koffieboon tussen de vloerplanken. Ik hoopte dat onze burens het soort mensen waren die zijde kochten. Ik bracht de brieven persoonlijk langs, en dan liep ik in het heldere, witte licht

en de bijtende novemberwind langs de grachten, met het optimisme van iemand die iets voor de eerste keer doet.

Vanuit ons kleine appartement keken we uit op woonboten, een brede gracht met troebel water en nog andere pakhuizen, die te herkennen waren aan hun hoge dubbele deuren die naar buiten opengingen, en aan de haken die als een kleine slurf uit de gevel staken. De kerk op het plein aan de overkant was groot en rommelig, en er stonden kale, dunne bomen omheen die hun dorre takken uitstaken als ondervoede gelovigen. Beide dagen zag het zwart van het volk.

Terwijl ik tussen de menigte op bestellingen stond te wachten, moest ik heel veel vragen over zijde beantwoorden. Ik voelde me helemaal niet op mijn gemak en verwachtte voortdurend dat iemand me zou tegenspreken. ‘De zijde is gemaakt door een zijderups. De *Bombyx mori*,’ en ik hoopte maar dat ik het goed had uitgesproken. ‘Ja, die eten moerbeiboombladeren.’ ‘Een jacquard,’ antwoordde ik een kleine, dikke vrouw die maar vragen bleef stellen. ‘Het patroon is verweven in de stof.’

‘Een dupion... die is dikker en ongelijkmatig doordat twee zijderupsen één cocon spinnen,’ mompelde ik, terwijl ik hoopte dat ik dupion niet verwarde met tussah, die wordt gemaakt door een worm die eikenbladeren eet.

‘De schering loopt in de lengte en de inslag... de andere kant op. Het is een crêpe, ze draaien de draden helemaal strak voordat ze gaan weven, daardoor is het zo soepel. Het is een keper, een satijn, een fluwelen zijde. De tafzijde is perfect voor avondkleding. Hoort u het ruisen? Ja, ze maken de wormen dood.’

‘Vreselijk,’ antwoordde de vrouw.

‘Maar ze eten ze op,’ zei ik nog, al had ik eigenlijk geen idee.

Ik bleef de brieven rondbrengen, bleef nieuwe grachten vinden, buurten waar de kans op succes groot leek, en toen mijn voorraad uitgeput raakte, reisde ik opnieuw naar Guangzhou.

Er ging een jaar voorbij, en hoewel de zaken goed bleven gaan,

voelde ik me net een opgesloten paard. Nu al voelde ik een grote minachting voor de hele onderneming.

Er kwam een jonge vrouw naar een van de verkoopdagen. Ze had een hoog voorhoofd en liep kaarsrecht. Ze kocht een heleboel meters en stelde heel veel vragen. Ze zag er ouder uit dan ik, al was ze duidelijk jonger.

We spraken een paar keer af om de mogelijkheid te bespreken samen een winkel te beginnen, al zag ze mij niet voor zich als de eigenaar van een zijdebedrijf. Een Israëlish meisje, Ghana, sloot zich aan bij onze gesprekken. Ze gaven me allebei kledingadviezen, omdat ik de gewoonte had aangenomen vuurrode kleding te dragen, tot mijn schoenen aan toe, en dat vonden ze allebei belachelijk.

We openden de winkel en noemden hem Giotto, naar de Italiaanse kunstenaar. Harriet koos de naam. De zaak was gevestigd in de Hartenstraat, een klein en in die tijd verlopen straatje in de grachtengordel.

Harriet ontwierp en maakte haar eigen kleding: conservatief en elegant, met de nadruk op de lijnen en het materiaal. Geen tierelantijntjes. Ghana, klein en vol energie, had in het Israëlish leger gediend, al kon ik me geen onwaarschijnlijker soldaat voorstellen. Ze verkocht sieraden en kwam elke dag met de taxi naar de winkel, omdat ze het vertikte om te fietsen. Onze paskamer was een kopie van een Frans urinoir en was opgetrokken uit grijs geschilderd hardboard. Klanten klaagden dat je hun blote kont kon zien als ze kleding pasten. Doordat we een officieel bedrijf waren, kreeg ik nu voortdurend te maken met massa's papierwerk.

Ghana verliet onze vennootschap voordat ik mijn derde reis naar China maakte. Ze kwam op onregelde tijden, verkwistte veel geld en was goedgelovig, en het lukte haar niet om genoeg van haar winst opzij te zetten om er nieuwe voorraden van te kopen. We misten haar, maar ze kwam nog vaak langs, en later hoorde ik dat ze goed boerde. Dat is altijd zo bij charmeurs.

‘Ja, het is allemaal zijde,’ zei ik trots tegen mijn klanten terwijl

ik met een arm door de lucht zwaaide en de kleuren en patronen bij elkaar haalde, zodat ze alles goed in zich op konden nemen. ‘Het valt fantastisch,’ zei ik, terwijl ik de zijde om de schouders van een statige dame hing. ‘De kleur is niet goed, deze denk ik. Je hebt tweeënhalve meter nodig om een bloes te maken, maar deze stof is niet geschikt. Probeer de gewassen zijde eens. Ja, die is duurder, maar als je hem met de hand wast, gaat hij tien jaar mee,’ en dat allemaal in mijn erbarmelijke Nederlands.

‘Ik betaal je volgende week, engel, maar je moet naar de show komen.’ Ik zat samen met Harriet op de tweede rij naar modellen te kijken die niet zo jong meer waren, omdat Max al sinds de jaren zestig met dezelfde modellen werkte.

Ze liepen uitdagend tussen stoelen met rechte rugleuningen door die aan weerszijden waren neergezet, halve pirouettes draaiend terwijl ze hun lippen tuitten. Opeens was mijn zijde veranderd in wervelende creaties die om lichamen heen zaten als glazuur over cake. Ze ruisten en fluisterden en maakten me buitengewoon trots, alsof ik ze zelf had gemaakt. Max was achter een gordijn zenuwachtig in de weer met zijn meiden, hij trok hun jurken recht en schudde ze op, hielp ze andere schoenen aan te trekken en hoofddeksels op te zetten voordat ze weer gingen lopen.

Het kon niet tippen aan Parijs, maar dat leek Max niets te kunnen schelen terwijl hij bescheiden de loftuitingen in ontvangst nam van de dames die zijn creaties van het vorige seizoen droegen.

Ook Frank Govers nodigde me uit om naar zijn show te komen, in het chique Okura Hotel. Het was één flitsende orgie van extravagantie. Er waren film- en televisiesternen, en zijn moeder was er ook, zoals altijd bij een evenement of een prijsuitreiking. Zo wilde Frank het, en niet anders.

Govers was ingetogen, leuk, vrijpostig, een echte modegek. Ik had voor de gelegenheid een wijnrood jasje van Thaise zijde laten maken omdat ik zelf ook een echte modegek begon te worden. Frank wachtte langer met betalen dan ik van hem gewend was,

maar ik stelde mezelf gerust met de gedachte dat ze ook wel heel veel nodig hadden gehad voor de show. Het deed er ook niet toe – toen ik zag hoe zijn jonge modellen mijn zijde over hun heupen schudden en van hun kont lieten glijden alsof het een gekleurde wolk was, zou ik hem gratis hebben weggegeven.

Tot mijn verbijstering besloot Harriet haar eigen winkel te beginnen. Dat kwam als een verrassing, omdat de zaken gesmeerd liepen. De winkel werd een begrip en als zakelijke partners konden we het uitstekend met elkaar vinden. Zij was mijn Nederlandse anker, eerlijk en betrouwbaar, een kleermaakster met een uitgesproken smaak, een ontwerpster met een rijke fantasie. Ze werkte tijdens het weekend en op andere ongunstige tijden en betaalde de helft van de huur.

Uiteindelijk besloot ik haar vertrek als een kans te zien. Ik sloot de winkel voor een week en begon een verbouwing. Ik schakelde een binnenhuisarchitect in en betaalde twee vakmannen. Een van hen was een goede vriend die Willem heette en die aannemer was. Ze volgden de instructies van de binnenhuisarchitect, en toen ze klaar waren hadden ze een ware schatkamer geschapen.

Het urinoir was geloosd en de muren en de vloer waren loodgrijs geschilderd, zodat als de nieuwe sterke verlichting niet aan was, het niet raar was om te denken dat je in een kolenmijn was. De meeste rollen zijden stonden in industriële metalen kasten, als soldaten in de houding. Twee zwarte stalen stangen met uitsteeksels waren parallel aan elkaar met bouten aan een muur bevestigd, en daar stonden de overige rollen verticaal op, als veelkleurige stijve penissen. Achter de beide etalages was een verhoging gebouwd waarop ik zijde kon showen: in rechtopstaande rollen, of over elkaar heen als de lakens van een onopgemaakt bed, of hangend aan het plafond, deinend en golvend terwijl ze over elkaar heen vielen. Twee goudgeschilderde zuilen met diagonale groeven stonden aan weerszijden van de ingang. Als je van buiten naar binnen keek, moest je wel volstrekt gevoelloos zijn als je niet door die schitterende kleurenpracht in de verleiding

werd gebracht. Sommige mensen kwamen alleen maar om zich te vergapen.

Tijdens het openingsfeestje struikelde de jongste dochter van een vriend en stootte een dienblad vol glazen rode wijn om over een groot aantal rollen zijde die nog altijd in de houding stonden. McLennan's Pure Silk was ingewijd.

Ik ging terug naar China en vertrouwde de winkel toe aan mijn nieuwe werknemers, klanten die het extra geld goed konden gebruiken. Toen ik terugkwam, stond de winkel nog overeind.

Buurman, zoals iedereen hem noemde, ook al heette hij eigenlijk Koen de Vries, had tegenover McLennan's een winkel met tweedehands elektronische apparaten. Alles wat kapot was en draden had, kon hij maken. Hij had alleen nog maar een smalle doorgang tussen een zijmuur en bergen oude televisies, radio's, getto-blasters, elektrische rekenmachines en andere troep opengelaten waardoor klanten bij de toonbank konden komen. Er lag zo'n dikke laag stof in de winkel dat je er met je hand kleine bergjes van kon maken.

Buurman was in de zestig, stevig gebouwd, fysiek sterk en woest als hij kwaad werd, en hij had grijs stekelhaar. Je kon hem over zijn toonbank geleund aantreffen, met de mouwen van zijn overhemd opgerold tot boven zijn ellebogen. Of anders zat hij te prutsen met oude apparaten achter een muur waar hij een raam in had gemaakt, zodat hij de winkel kon zien. Zo nu en dan kwam de politie bij hem langs omdat hij werd verdacht van heling, maar dat heb ik nooit geloofd.

Na de Japanse capitulatie was Buurman opgeroepen voor militaire dienst en naar Indonesië gestuurd. Hij was er getuige geweest van gruweldaden die zijn politieke en culturele standpunten hadden gevormd. Hij was niet zo ruimdenkend.

Naast Buurman zat Purna, het Indiase restaurant van Gopinder Kumar Suri, die iedereen kende als Suri omdat hij zich zo voorstelde. Suri werkte overdag voor een bedrijf dat maaltijden

verzorgde voor uitgaande vluchten op Schiphol, maar hij had drie jongen kinderen en verlangde sterk naar een stabiele, zekere toekomst, zoals zoveel Hindoestanen. Daarom was hij met het restaurant begonnen om zijn middagen en avonden beter te kunnen besteden. Hij had een gearrangeerd huwelijk, maar zijn vrouw en hij pasten even goed bij elkaar als de hartstochtelijkste minnaars, en als de kinderen 's avonds veilig en wel in bed lagen, kwam zij altijd naar het restaurant om te helpen in de bediening. Buurman was vaak kortaf tegen Suri en soms ronduit grof.

Elke middag bestelde ik bij Suri potten thee met geurige Aziatische kruiden. Als ik bij hem in zijn restaurant at, wat regelmatig gebeurde, bestelde ik altijd hetzelfde: lams- of kipcurry, verschroeiend heet, witte rijst met dhal en een portie naanbrood om mijn bord schoon te vegen. Ik was dol op Suri's Indiase Kingfisher-bier, maar kwam er al snel achter dat ik een kater kreeg als ik er meer dan vier dronk. Doordat we allebei uit een land kwamen dat deel uitmaakte van de Commonwealth, hielden we erg van cricket en hadden we overeenkomsten in ons karakter die alleen mogelijk waren door een voorouderlijke verbondenheid met Groot-Brittannië. We vormden een merkwaardig maar gelukkig stel, omdat we elkaar aan thuis herinnerden.

Aan de andere kant van Buurman was een winkel met rotanmeubelen gevestigd, de oudste en grootste winkel in de straat, die de Amsterdammers al meer dan honderd jaar van dienst was. De eigenaren waren welgesteld en een beetje afstandelijk, zoals zoveel mensen in hun positie. Naast McLennan's zat een IJslandse modderbadzaak die werd gerund door twee lange, blonde, opgewekte IJslandse vrouwen die voor elke Viking een volmaakte, pittige echtgenote zouden zijn geweest. Ze dompelden je onder in warme, geurige vulkanische modder die ze hadden geïmporteerd uit IJsland en masseerden je... Geen seks.

Aan de andere kant zat een pretentieuze restaurant waarvan een arrogante jongen de eigenaar was, daarnaast zat een drukker en daar weer naast de zaak van Eddie. Eddie maakte schilderijen van copulerende mannen, dartele triootjes tijdens een picknick,

lachende vrouwen die werden gespietst door puntige penissen terwijl ze thee in porseleinen kopjes schonken, penissen die door mannen of vrouwen werden gemasseerd. De schilderijen krioelden van de open vagina's en trotse erecties. Ik kocht een keer een schilderij van een naakte zwarte vrouw, en pas later, toen het model trots naar mijn winkel kwam om zich voor te stellen, kwam ik erachter dat ze Eddies vriendin was.

Tegenover Eddies zaak was Suspenders gevestigd. De eigenaresse had haar halve familie verloren in de Duitse concentratiekampen, haar grootmoeder had de andere helft weten te redden. Daarnaast zat een broodjeszaak die hoogstaande kwaliteit bood, maar waar de klanten bot werden behandeld, en op de hoek verkocht een ongelukkig homostel dure herenkleding. Een van hen zou later helemaal doorslaan.

Aan de overkant van de straat had je Lady Day, een tweedehandskledingzaak die in Amsterdam de reputatie had trendsetter te zijn op stijlgebied, en daartegenover zat een kapper die kon toveren met zijn handen. De eigenaar, een amicale man, weigerde ooit op vakantie te gaan, in een restaurant te eten of iets in een kroeg te drinken. Een spellenwinkel opende de deuren, met een grote verscheidenheid aan prinsessen, draken en dobbelstenen, aan kansspelen en avontuur. Maar ik heb nooit iets gehad met bordspelen.

We waren een gemeenschap, we hadden onze onenigheden, we vormden bondgenootschappen, we pasten ons aan elkaar aan en waren uiterst onredelijk tegen elkaar, zonder dat daar een patroon in viel te ontdekken. We waren best gelukkig.

De eigenaar van mijn winkel was een advocaat met een makeelaarsvergunning, een lange man met een langwerpige, dun gezicht en weerbarstig bruin haar. Ik vond hem afstandelijk en emotioneel. Toen ik bij hem thuis (aan een van de duurste Amsterdamse grachten) mijn huur betaalde, viel het me op dat er een dik boek met wetgeving over onroerend goed op zijn bureau lag.

Hij bleek nooit zijn rekeningen te betalen, niet aan de woning-

coöperatie die mijn winkel in eigendom had en ook niet aan de bank. Ten slotte besloot de bank het geld te incasseren door de winkel bij opbod te verkopen. Toen ik de ontwikkelingen met hem besprak, leek hij zich nergens voor te schamen.

‘Penose,’ zei mijn vrouw tegen me.

‘Wat?’

‘Een kleine crimineel.’

Er werden posters aan het gebouw gehangen om de veiling aan te kondigen. Onvriendelijke mannen in slecht zittende pakken kwamen op de onmogelijkste tijden onaangekondigd binnenlopen, in het gezelschap van makelaars die zelfs nóg slechtere manieren hadden.

Op een zeldzaam zonnige ochtend kwam er een kleine, gedrongen man die niet zo jong meer was aan de deur. Hij droeg een maatpak en rookte een sigaar. Hij glimlachte niet onsympathiek.

‘Ik heb over uw winkel gelezen,’ zei hij, puffend van zijn sigaar, zodat zich dikke rookwolken verspreidden, ‘en ik dacht, laat ik eens een kijkje gaan nemen. Ik moet een divan opnieuw overtrekken.’ Zijn stem klonk een beetje als grind dat in een betonmolen wordt gemalen.

Ik klopte hem neerbuigend op zijn schouder en zei dat hij rustig kon rondkijken, terwijl ik me afvroeg waarom een vastgoedmakelaar zou moeten liegen. Ik merkte dat ik die lui kotsbeu was. Natuurlijk ging hij zonder iets te kopen weer weg.

Ik had een beetje geld gespaard, ik had wat geleend van mijn schoonvader en was erin geslaagd een bankgarantie voor de rest van het bedrag te krijgen. Ik ging zelf ook op de winkel bieden. Opeens had ik zelf een vastgoedmakelaar nodig, omdat die als enigen mochten bieden op een veiling. Het was een achterhaald systeem om de inkomsten van de makelaars veilig te stellen, en we moesten ons daarbij neerleggen. Er stonden ons nog meer verrassingen te wachten.

De veiling werd gehouden in een koepel, met donkere houten panelen en meubels, waar het onbehaaglijk koud was. De koepel

had vroeger deel uitgemaakt van een oeroude kerk maar was nu eigendom van een vijfsterrenhotel.

Alle vastgoedmakelaars waren in pak. Ze paradeerden rond, vol van zichzelf, want dit was hun theater, de schijnwerpers waren op hen gericht, het was een glorieus moment voor ze. Achter tafels zaten de notarissen als opgewonden papegaaien, en er waren ook mensen van de bank aanwezig. De eigenaar van mijn winkel kwam binnenlopen terwijl hij zijn vingers door zijn weerspannige haar haalde. Hij schudde de uitgestoken hand van mijn makelaar maar negeerde de mijne.

Het systeem van opbod en afslag is al eeuwenoud, en alles is erop gericht de winst van de verkoper zo groot mogelijk te maken, en daarmee die van de makelaars: eerst wordt er opgeboden, vervolgens wordt er afgeteld. Aanvankelijk waren er geen bidders. Er werd gewacht, maar niet te lang, want als er niet geboden werd, werd het gebouw niet verkocht, en daar had niemand belang bij. Het was een incestueus spel tussen jongens van dezelfde club.

Volgens mijn makelaar waren de andere geïnteresseerde partijen speculanten. Ik had ervoor gezorgd dat in de veilingprospectus de waarschuwing was opgenomen dat de koper negenduizend gulden aan de huurder moest betalen, aan mij om precies te zijn, als mijn huurcontract werd beëindigd. Zoveel had ik aan borg moeten betalen aan de man die zijn financiële verplichtingen nooit voldeed. Ik hoopte dat dit potentiële kopers zou afschrikken.

Uiteindelijk bood iemand 110 000 gulden door even zijn neus te bewegen en bijna onhoorbaar iets te mompelen. Het was een laag bod, precies wat ik wilde. Ik hoorde achterin iemand 120 zeggen en keek om om te zien wie het was. Het was de crimineel met het weerbarstige haar. Hij dreef de prijs op.

‘Mag hij dat doen?’ vroeg ik aan mijn makelaar.

‘Hij heeft een makelaarsvergunning.’

De man die nooit zijn rekeningen betaalde dreef de prijs buitensporig op voordat de afslag begon. De winkel was voor de eerste makelaar die ‘MIJN’ riep. Elke keer wanneer de prijs ver-

der omlaag ging, verwachtte ik dat er iemand zou roepen. Ik wist hoeveel ik me kon veroorloven, dus ik kon weinig doen. Bij 135 000 hield ik het niet meer uit. ‘Roep,’ zei ik tegen mijn makelaar.

‘Dat is te vroeg.’

‘Zeg het,’ drong ik aan.

‘MIJN,’ riep hij kwaad. Mijn makelaar vermoedde dat ik tien-duizend gulden te veel had betaald.

Toen ik terugkwam van mijn laatste inkoopreis, hoorde ik van mijn schoonmoeder, die tijdens mijn afwezigheid voor me had waargenomen, dat Freddy Heineken in de winkel was geweest. Heineken had de reputatie gemoedelijk, vriendelijk en creatief te zijn, en hij was de perfecte man om zijn vermaarde bedrijf te leiden.

Jaren eerder was hij samen met zijn chauffeur ontvoerd en opgesloten in een loods. De chauffeur was er nooit meer bovenop gekomen. Freddy, zoals iedereen hem liefkozend noemde, verplaatste zich nu in een gepantserde auto en had altijd twee lijfwachten bij zich. Het verhaal ging dat hij vóór de ontvoering onaangekondigd cafés bezocht waar zijn bier werd geschonken, gewoon voor de gezelligheid.

V was in de winkel toen de sigaren rokende vastgoedmakelaar terugkwam.

‘Kijk, daar heb je weer een van die klootzakken,’ zei ik.

‘Nee,’ zei ze, ‘dat is Freddy Heineken.’

Ik liep zo nonchalant mogelijk naar de deur en keek naar buiten. In de deuropening van Buurmans zaak stond een grote man naar me te kijken terwijl ik naar hem stond te kijken. Op de brug aan het einde van de straat stond een limousine geparkeerd. De chauffeur stond ernaast en staarde strak naar de winkel, alsof zijde zijn enige passie was.

Mijn leven was op een brede rivier gaan lijken: het kabbelde regelmatig en onveranderlijk voort. Ik had de gewoonte om om elf

uur de winkel open te doen en de eerste van vele potten sterke thee te zetten. Tussen de klanten door, bijna altijd aardige vrouwen, roddelde ik onafgebroken met de burens. Als het weer het toeliet stonden we bij elkaar op straat, als kraaien om een doodgereden dier. Als het koud was of regende, verzamelden we ons in de winkel van een van de burens, vanwaar we onze eigen zaak in de gaten konden houden, om te zien of er klanten of dieven kwamen. 's Middags dronk ik altijd geurige thee met een lading suiker, die ik bij Suri bestelde, en droomde ik dat ik vrij was. Tussen mozaïeken van gekleurde schaduwen door spoelde de tijd aangenaam weg.

De man zag er verwaarloosd uit en had een baard, maar hij stonk niet.

'Mijn vrouw is naar het ziekenhuis gebracht,' zei hij. 'Ik woon op de hoek. Zou u me geld voor een taxi kunnen lenen, ik kom het later vandaag weer brengen.' Ik gaf hem vijftwintig gulden en zag hem nooit meer terug.

Het stel was hebberiger. 'We hebben honderd gulden nodig om de klem van onze auto te krijgen.' Ze waren netjes gekleed en hadden een vlotte babbel.

'Ik kan mijn gouden ketting wel achterlaten,' zei de vrouw verontwaardigd toen ik aarzelde. Ik bekeek het sieraad maar vond het weinig soeps.

'Geef uw leren jas maar,' zei ik tegen de man. Pas toen ze weg waren zag ik het gat op de plek waar het prijskaartje was afgescheurd.

De jongen die een tas uit mijn winkel jatte wist ik bijna bij de kladden te grijpen. Ik kreeg hem in de smiezen terwijl ik in Suri's deuropening over cricket stond te praten. Suri noemde de Australische ploeg altijd 'Allan Borders mannen'.

'Allan Borders mannen zijn momenteel onverslaanbaar,' zei hij, terwijl hij vriendelijk met zijn hoofd schudde. De jongen fietste als een bezetene, maar de tas hinderde hem en ik haalde hem in. Vlak voordat ik bij hem was, gooide hij hem in paniek weg.